

SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Ur innehållet:

Exporten drog upp tillväxten sid 3

Sveriges ekonomi fortsatte att uppvisa god tillväxt under fjärde kvartalet. Exporten, med varuexporten i spetsen, agerade draglok och lämnade det största bidraget till BNP-utvecklingen.

Profilering i den ekonomiska statistiken sid 8

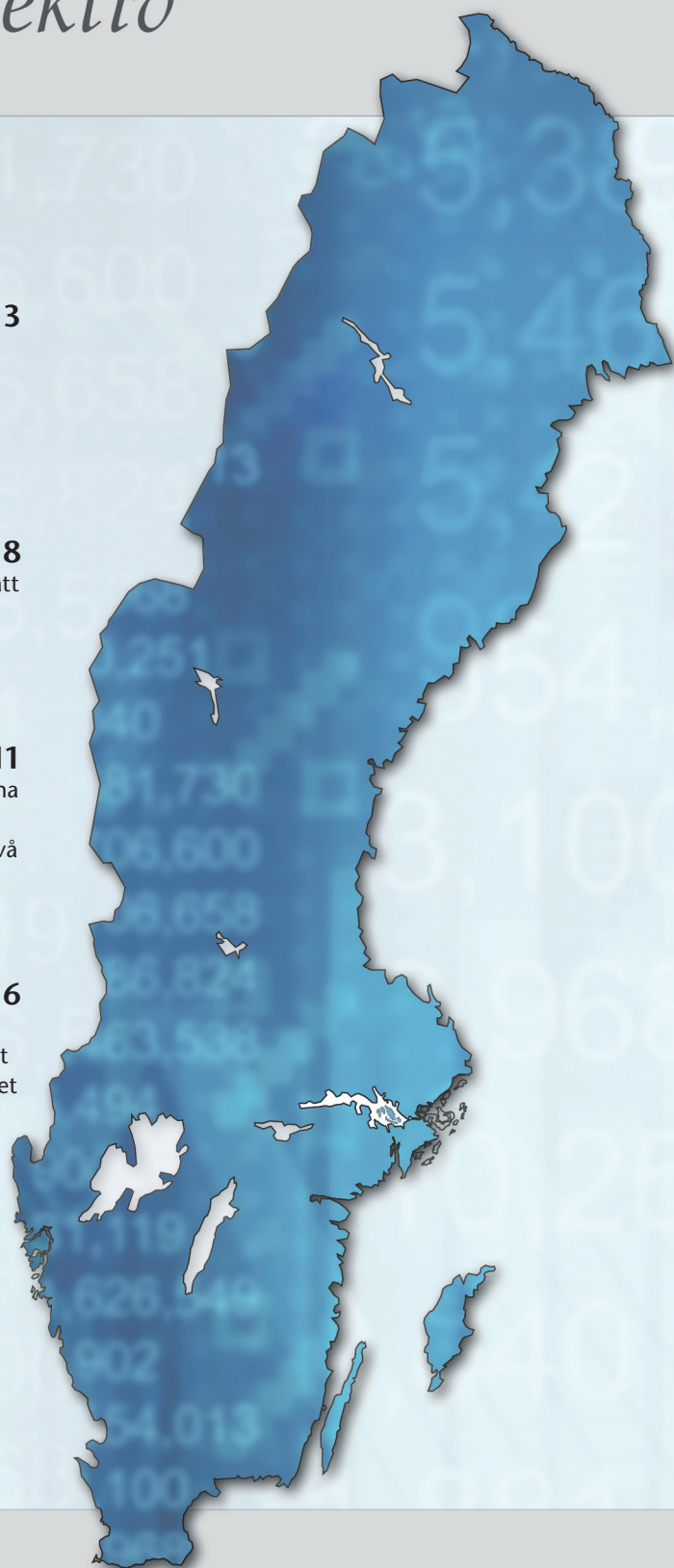
Ett omfattande arbete pågår för närvarande inom SCB för att företagsstatistiken ska fånga den ekonomiska aktiviteten på ett konsekvent sätt.

Skillnader mellan finansiärernas och betalningsbalansensid 11

Betalningsbalansen och utlandssektorn i finansiärernas borde ge samma resultat, men det finns skillnader. I denna artikel undersöks olika orsaker till diskrepansen mellan de två statistikprodukterna.

Digitalisering och makroekonomiska måttsid 16

Digitalisering tar allt mer plats i dagens samhälle. Denna artikel belyser bland annat de nya utmaningar som uppstått för statistiken till följd av den ökade digitaliseringen samt det internationella arbete som pågår inom statistikområdet.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
BNP	4
Tidigare fördjupningsartiklar	20

Fördjupningsartiklar

Profilering i den ekonomiska statistiken	8
Mot minskade skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen.....	11
Digitalisering och makroekonomiska mått	16

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se/scb-indikatorer/

Sammanfattning

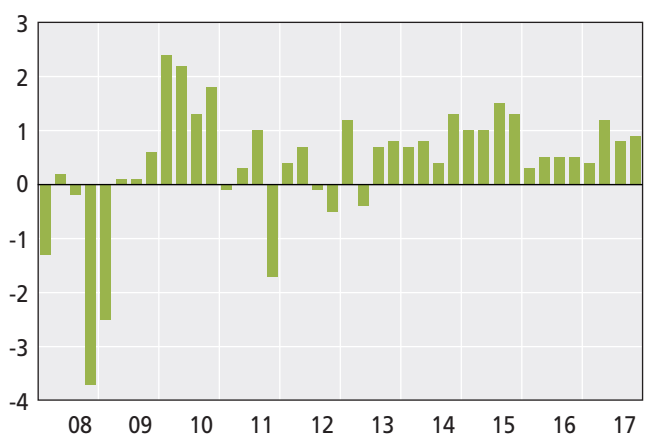
Bra fart i ekonomin

BNP-tillväxten tilltog något fjärde kvartalet då ekonomin växte i en något snabbare takt än genomsnittet de senaste fem åren. Tillväxten lyftes framförallt av exporten. De fasta bruttoinvesteringarna, som tidigare dragit upp tillväxten, sjönk däremot under kvartalet. Hushållens konsumtion fortsatte att stiga och är den enda del av försörjningsbalansen som bidragit positivt till tillväxten varje kvartal det senaste året.

Fjärde kvartalet växte Sveriges ekonomi med 0,9 procent, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal. Tillväxten var därmed något högre än kvartalet innan och betydligt högre än den genomsnittliga utvecklingen de senaste tio åren. Den svenska tillväxten står sig väl internationellt. Fjärde kvartalet steg BNP med 0,6 procent i euroländerna (EU 19) och samma utveckling noterades även i USA. De fasta bruttoinvesteringarna som i princip har vuxit oavbrutet sedan början av 2013 och under senare år bidragit mest till tillväxten sjönk fjärde kvartalet. Istället tog exporten ny fart och var den främsta drivkraften bakom BNP-uppgången. Framförallt varuexporten agerade draglok och steg på bred front. Även tjänsteexporten steg något till följd av ökad export av Forskning och Utveckling (FoU) och utländska besökares konsumtion i Sverige.

Bruttonationalprodukten (BNP)

*Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensade värden*

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2017

Fjärde kvartalet ökade hushållskonsumtionen i ungefär samma takt som de senaste fem åren och fortsatte därmed att bidra positivt till BNP-utvecklingen. Konsumtionen av de flesta konsumtionstyper steg och allra mest ökade den svenska konsumtionen utomlands. Hushållens sparkvot är fortsatt hög och visar att det finns utrymme att öka konsumtionsnivån. Tillsammans med lagerinvesteringar stod hushållens konsumtion för det näst största bidraget till BNP-utvecklingen.

Läs mer om BNP-utvecklingen och fördjupande artiklar i detta nummer av Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv. Detta nummer innehåller tre fördjupningsartiklar.

Profiler i den ekonomiska statistiken

I dagens ekonomi tenderar företagens juridiska strukturer att bli mer komplexa och svårfångade, vilket kan göra det svårt att mäta och jämföra företag. Ett omfattande arbete pågår för närvarande inom SCB för att företagsstatistiken ska bli så lik verkligheten som möjligt och på ett konsekvent sätt kunna fånga den ekonomiska aktiviteten i ekonomin.

Mot minskade skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen

Betalningsbalansen och nationalräkenskaperna redovisar uppgifter för reala och finansiella transaktioner mellan Sverige och utlandet. Dessa två statistikprodukter borde ge samma resultat, men i praktiken finns skillnader. Artikeln belyser olika orsaker till diskrepansen mellan de två statistikprodukterna.

Digitalisering och makroekonomiska mått

Digitalisering tar allt mer plats i dagens samhälle. En del aktörer ställer därför frågan hur värdet av dessa nya fenomen syns i tillväxtsiffrorna. Artikeln belyser bland annat de nya utmaningar som uppstått för statistiken till följd av den ökade digitaliseringen samt det internationella arbete som pågår inom området.

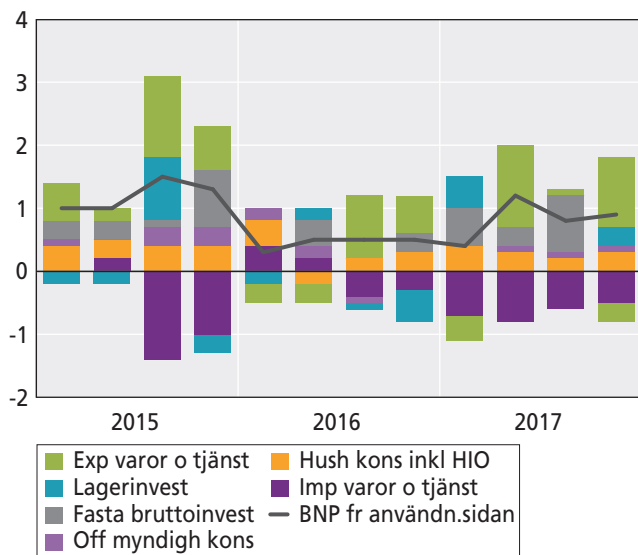
Exporten drog upp tillväxten

Svensk ekonomi fortsatte att uppvisa god tillväxt under fjärde kvartalet. De fasta bruttoinvesteringar som har agerat draglok under det senaste året sjönk under kvartalet. Istället tog exporten, med varuexporten i spetsen, ny fart och lämnade det största bidraget till BNP-utvecklingen. Hushållens konsumtion fortsatte att växa stadigt och att bidra till tillväxten.

Sveriges BNP fortsatte att växa i god takt under fjärde kvartalet 2017 och ökade något snabbare än de senaste fem årens genomsnitt. Tillväxten på 0,9 procent från tredje till fjärde kvartalet i säsongsrensade tal, var något högre än uppgången på 0,8 procent under tredje kvartalet. Fasta bruttoinvesteringar är den komponent som för helåret 2017 bidrog mest till ökningen i BNP, men fjärde kvartalet motverkade dessa tillväxten då de sjönk. Istället gav exporten det klart största BNP-bidraget. Hushållens konsumtion är den enda del i försörjningsbalansen som varje kvartal det senaste året gett ett positivt bidrag¹. Sparandet fortsätter att ligga på en hög nivå, vilket innebär att hushållen har utrymme för en högre konsumtionsnivå.

Bidrag till BNP-tillväxten

Tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2017

Varuexporten växlade upp

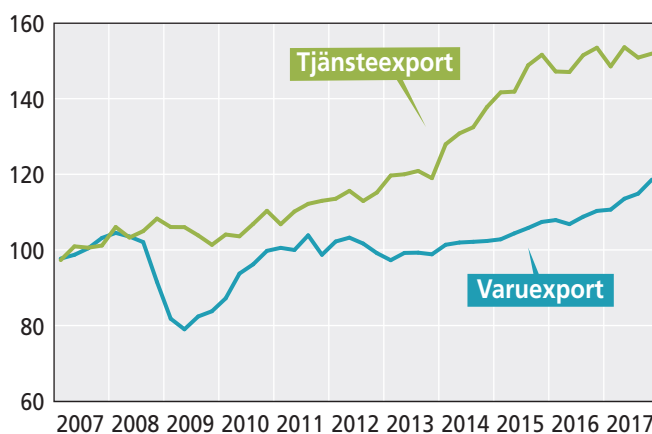
Nationalräkenskaperna för fjärde kvartalet 2017 visade att exporten tog rejäl fart och växte i en betydligt högre takt än genomsnittet de senaste fem åren. Det var framförallt varuexporten, som står för knappt 70 procent av den totala exporten, som ökade och steg med 3,2 procent. Öknings-takten var därmed den högsta sedan första kvartalet 2012. Sveriges varuexport ökade även i en snabbare takt än världshandeln som steg med 1,2 procent under fjärde kvar-

talet. Den var även högre än varuexporten från euroområdet som steg med 1,8 procent.²

Efter att ha sjunkit under tredje kvartalet vände tjänsteexporten upp och ökade måttligt med 0,7 procent fjärde kvartalet, vilket ligger under genomsnittet på 1,4 procent de senaste fem åren.

Varuexport och tjänsteexport

Säsongsrensad volymindex 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2017

Varuimporten steg i högre takt än tidigare under året och ökade med hela 2,0 procent. Tjänsteimporten minskade för första gången sedan andra kvartalet 2016 och sjönk med 0,6 procent. Sammantaget ökade importen med 1,2 procent, vilket låg ungefär i linje med den genomsnittliga kvartalsvisa ökningen de senaste fem åren.

Bidraget från utrikeshandeln var därmed rejält positivt och nettoexporten bidrog med 0,6 procentenheter till den säsongsrensade BNP-utvecklingen. Exportnettot var den del av försörjningsbalansen som höjde tillväxten mest under fjärde kvartalet.

Det är vanligt att företag tömmer sina lager under årets sista kvartal. Under fjärde kvartalet 2017 sammanföll ökningen i varuexporten med att lagerinvesteringarna minskade med 4,5 miljarder kronor i fasta priser.

¹ Offentlig konsumtion har gett neutralt bidrag (0-bidrag) två kvartal det senaste året.

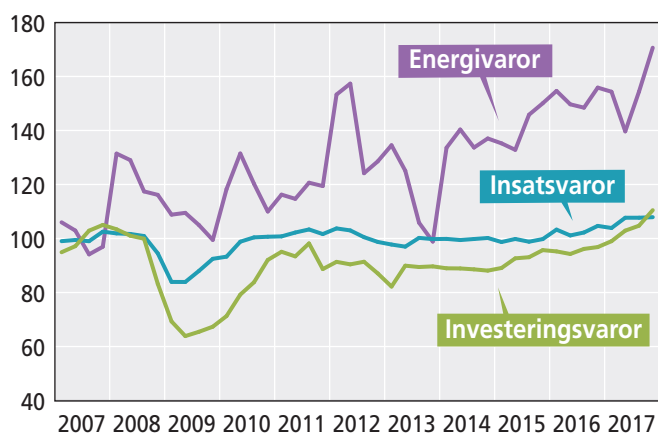
² CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (CPB), CPB World Trade Monitor December, 23 februari 2018.

Betydande ökning av export av investeringsvaror

Enligt indelningen Main Industrial Groupings (MIG)¹ ökade exporten av samtliga varugrupper under fjärde kvartalet förra året. Exporten av energivaror, som står för ungefär en tjugondel av total varuexport, ökade kraftigast av varugrupperna under kvartalet och steg med 10,5 procent. En betydande ökning på 5,5 procent skedde även för investeringsvaror. Exporten av investeringsvaror, som sjönk kraftigt under finanskrisen, tog fart under 2015. Sedan mitten av 2016 har exporten av denna varugrupp ökat under samtliga kvartal. Investeringsvaror, som står för ungefär fyra tiondelar av den totala varuexporten, utmärks av varaktighet och i denna produktgrupp ingår bland annat motorfordon. Insatsvaror, som står för ungefär en tredjedel av den totala varuexporten, fortsatte att öka blygsamt under kvartalet och steg med 0,2 procent. Inom denna varugrupp ingår bland annat järn och stålprodukter som används som en insats i produktionen av andra varor.

Export av energi, insatsvaror och investeringsvaror

Säsongrensad volymindex 2007=100

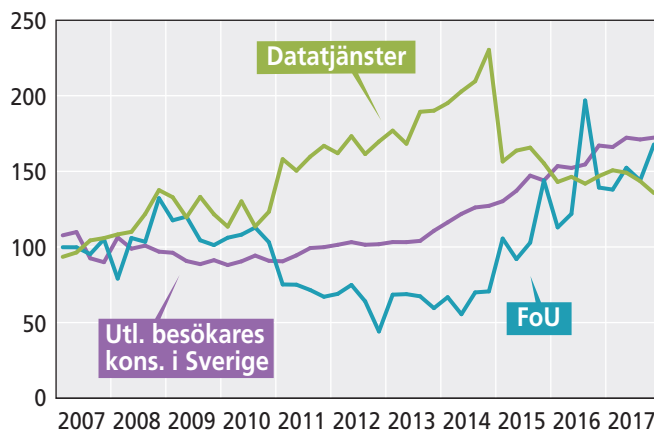

Källa: Nationalräkenskaperna samt egna bearbetningar Data t.o.m. fjärde kvartalet 2017

Tjänstehandeln lyftes framförallt av exporten av Forskning och Utveckling (FoU) som efter att ha sjunkit under tredje kvartalet steg med 16,5 procent under fjärde kvartalet. Det var därmed den största ökningen sedan tredje kvartalet år 2016. Exporten av FoU påverkas ofta av stora enskilda transaktioner. Exporten av denna produktgrupp är därmed ryckig och kan uppvisa betydande variation mellan kvartalen. Tjänsteexporten lyftes även av att utländska besökares konsumtion i Sverige, som står för runt en femtedel av total tjänsteexport, ökade 0,7 procent under kvartalet. Denna produktgrupp har ökat stadigt och har stigit med drygt 70 procent det senaste decenniet. Produktgruppen benämns även som resevaluta, och baseras bland annat på uppgifter från enkäter som skickas ut till valutaväxlingskontor. Dessa uppgifter samt statistik på övrig tjänstehandel sammanställs och publiceras även i löpande priser som del av betalningsbalansen. Tjänsteexporten under fjärde kvartalet hölls tillbaka av exporten av datatjänster, huvudkontorstjänster samt uthyrning och leasing.

Export av FoU, datatjänster och utländska besökares konsumtion i Sverige

Säsongrensad volymindex 2007=100

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. fjärde kvartalet 2017 samt egna bearbetningar

Störst export av fordon

Sveriges export är beroende av att landet producerar produkter som efterfrågas av omvärlden. Lands- och varufördelning av Sveriges varuexport kan analyseras med SCB:s utrikeshandelsstatistik.

Sedan 2007 har det skett en viss ändring i ordningen av vilka länder som är Sveriges största handelspartners inom varuhandel. Tyskland fortsätter att vara det största mottagarlandet för svensk varuexport. En stor ökning av exporten har skett till Kina de senaste tio åren. Landet har klättrat från att vara Sveriges fjortonde största handelspartner till att bli Sveriges åttonde största handelspartner år 2017.

Tabellen nedan visar att produkterna som Sverige exporterar till de största handelspartnerna är koncentrerade till ett fåtal grupper. Vägfordon, där bilar och lastbilar utgör en betydande andel, var en betydande exportprodukt redan 2007 och fortsatte att vara den största exportprodukten till sju av tio länder år 2017.

Störst handelsvara till de största handelspartners 2017

Handelspartner	Position 2007	Ökning i %	Största handelsvara 2017 (SITC-indelning)	Största handelsvara 2007 (SITC-indelning)
Tyskland	1	20,30	Vägfordon	Pappersprodukter
Norge	2	24,38	Vägfordon	Vägfordon
Finland	6	27,24	Raff. petr.prod. ⁴	Vägfordon
USA	3	4,04	Vägfordon	Vägfordon
Danmark	4	6,95	TV-app. o.dyl.	Raff. petr.prod. ⁴
Storbritannien	5	-0,46	Raff. petr.prod. ⁴	Vägfordon
Nederländerna	7	23,57	Vägfordon	Vägfordon
Kina	14	163,65	Vägfordon	Icke-elektr. maskin.
Belgien	10	9,27	Vägfordon	Vägfordon
Frankrike	8	-4,25	Vägfordon	Vägfordon

Källa: Utrikeshandelsstatistik

¹ Main industrial groupings är en indelning som har tagits fram av Eurostat. För mer information se följande länk: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Main_industrial_grouping_\(MIG\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Main_industrial_grouping_(MIG))

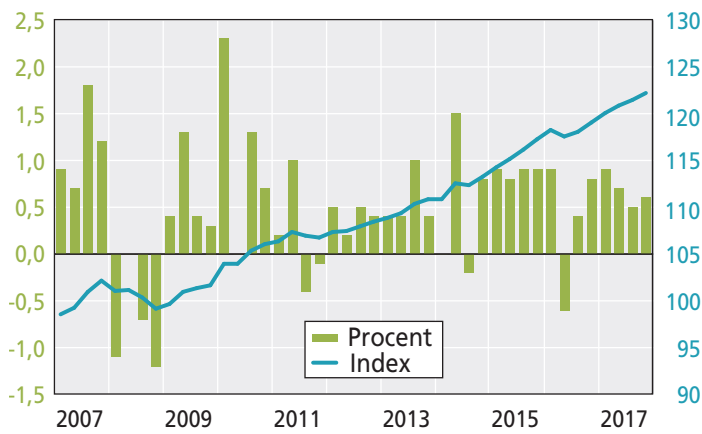
² SITC 33 med benämningen "mineraloljor och produkter därav" i statistikdatabasen.

Fortsatt stabil hushållskonsumtion

Hushållens konsumtion ökade med 0,6 procent fjärde kvartalet, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det tangerar den genomsnittliga tillväxttakten de senaste fem åren och är strax över genomsnittet de senaste tio åren som uppgår till 0,5 procent.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring från föregående kvartal (vä) samt index 2007=100 (hö). Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. fjärde kvartalet 2017

Hushållskonsumtionen bidrog med 0,3 procentenheter till fjärde kvartalets BNP-uppgång på 0,9 procent och gav tillsammans med lagerinvesteringar det näst största bidraget till BNP-utvecklingen.

Hushållens konsumtionsutgifter fjärde kvartalet 2017

	Andel av hushållens konsumtion, %	Säsongrens. volymförändring, jmf med kv 3 17, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	26,2	0,4	0,1
Transporter och fordon	12,5	1,1	0,1
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,2	0,5	0,1
Fritid och underhållning	11,0	0,2	0,0
Övriga varor och tjänster	10,9	0,6	0,1
Restauranger, hotell	6,5	1,6	0,1
Möbler m.m.	5,5	1,1	0,1
Kläder och skor	4,7	0,1	0,0
Hälsö- och sjukvård	3,5	0,8	0,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,4	-1,3	0,0
Post och telekommunikationer	3,1	-0,7	0,0
Utbildning	0,3	0,5	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	6,6	2,2	0,1
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-6,6	-0,7	0,0
Hushållens totala konsumtion	100,0	0,6	0,6

Källa: Nationalräkenskaperna

Utländskonsumtionen ökar

I vanlig ordning ökade konsumtionen av de flesta konsumtionsgrupperna. De enda som minskade jämfört med tredje kvartalet var utgifterna för kommunikation samt alkohol och tobak. Störst ökning noterades för den svenska konsumtionen utomlands som var 2,2 procent högre än kvartalet innan. Under 2016 ökade utländskonsumtionen måttligt, men under 2017 har den trappats upp. I denna post ingår

förutom traditionell resevaluta såsom hotell- och restaurangbesök även internetköp från företag som är baserade i utlandet. Att tjänsteexporten av utländska besökares konsumtion i Sverige ökade med 0,7 procent under kvartalet syns även i tabellen nedan som en avdragspost.

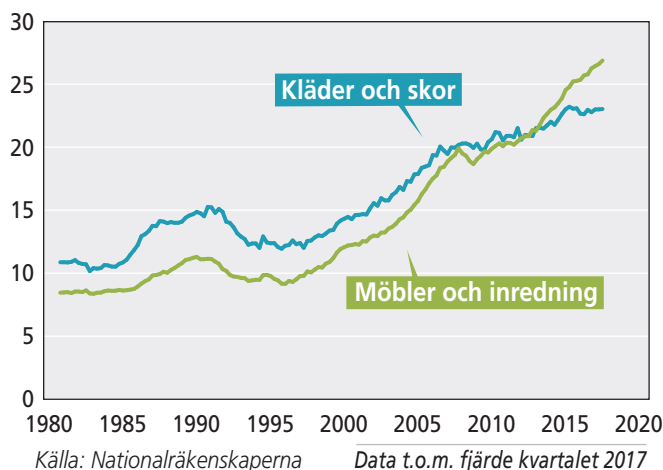
Fler restaurangbesök

Efter ett par kvartal med lägre utgifter för hotell- och restaurangbesök så ökade dessa åter under fjärde kvartalet och var den konsumtionstyp som ökade mest, näst efter utländskonsumtionen. Utgifterna för hotell- och restaurangbesök har stadigt ökat de senaste tio åren och svenskarna lägger en större andel av hushållsskassen på detta än för tio år sedan. Inom denna konsumtionsgrupp är det restaurangbesök som hushållen lägger klart mest pengar på. Enligt restaurangindex står lunch- och kvällsrestauranger för nästan hälften av omsättningen inom restaurangbranschen, men det var kaféerna som växte snabbast under 2017. Hotellrestauranger och snabbmatsserveringar ökade också sin omsättning hyggligt medan personalrestauranger och trafiknära restauranger backade jämfört med året innan.

Klädskonsumtionen tappar fart

Medan exempelvis hotell- och restaurangbesök tar en större andel av utgifterna har klädinköpen gått i motsatt riktning och minskat relativt annan konsumtion. Under fjärde kvartalet ökade konsumtionen av kläder och skor marginellt, med 0,1 procent. Det är framför allt de senaste två åren som klädskonsumtionen tappat fart. Under helåret 2017 ökade klädskonsumtionen endast svagt, med 0,3 procent, och 2016 sjönk den till och med jämfört med året innan. Sett i ett längre perspektiv, från 1980-talet, så växte klädskonsumtionen väldigt snabbt under andra hälften av 1980-talet. I spåren av 90-talskrisen föll sedan klädskonsumtionen tillbaka avsevärt, se diagram nedan. Under 2000-talets första decennium blomstrade klädhandeln åter, men hittills under 2010-talet har klädskonsumtionen alltså växlat ned jämfört med decenniet innan. Den snabbt växande internethandeln kan vara en delförklaring till den måttliga tillväxten för klädhandeln i NR:s siffror. Utländsbaserade internetföretag säljer till svenska konsumenter och om ett svenskt hushåll handlar kläder från ett företag baserat utomlands hamnar dessa köp i svensk konsumtion utomlands och inte i kategorin kläder och skor. Enligt E-barometern, som tas fram av HUI research, är just kläder och skor det vanligaste köpet som svenska hushåll gör från utlandet och svarar för drygt tre av tio utländsköps via internet. Det är därför möjligt att NR:s redovisning medför en viss underskattning av hushållens klädskonsumtion.

Hushållens konsumtion av kläder och inredning Säsongrensade värden, fasta priser, ref.år 2016, mdkr

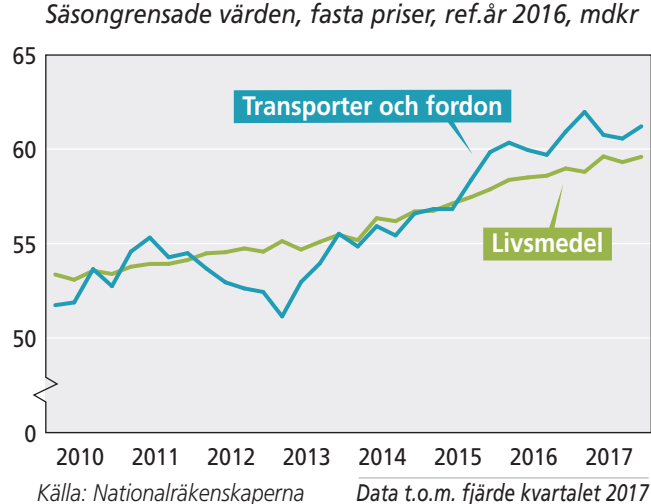
Fortsatt stort intresse för möbler och inredning

Konsumtionen av möbler och inredning hade en snarlik utveckling som klädkonsumtionen under 1980- och 1990-talet även om dess utveckling var något mindre volatil, se diagram ovan. Under 2000-talet blev det allt viktigare hur det såg ut i hemmet och hushållens inredningsutgifter ökade rejält. Även om klädkonsumtionen växte snabbt under 2000-talets första decennium så ökade möbelkonsumtionen ännu snabbare. Till skillnad från klädinköpen så har möbelkonsumtionen fortsatt den expansiva tillväxten även under 2010-talet och har till och med gått om klädinköpen de senaste åren, svenskarna lägger alltså mer pengar på möbler och inredning än på kläder och skor. Fjärde kvartalet steg möbelinköpen med 1,1 procent jämfört med kvartalet innan, vilket är i linje med genomsnittet för kvartalen 2017.

Högre transportkostnader

Hushållens största utgift, boendet, var något högre än tredje kvartalet och var en av flera konsumtionsgrupper som bidrog med 0,1 procentenhet till den totala konsumtionsökningen på 0,6 procent, se tabellen ovan. Näst efter boendet är utgifter förknippade med transport och fordon hushållens största utgift. Tidigare var livsmedel det hushållen la näst mest pengar på men sedan 2015 har transportkostnaderna gått om, se diagram nedan. I denna post ryms både köp av fordon, där köp av nya eller begagnade bilar står för den övervägande delen, och bränslekostnader. Medan livsmedelsutgifterna har stått för en jämn men långsam uppgång så har transportutgifterna fluktuerat desto mer, vilket förklaras av att bilköp är betydligt mer konjunkturkänsliga än köpen av livsmedel. Efter nedgångar andra och tredje kvartalet ökade åter transportkostnaderna under fjärde kvartalet.

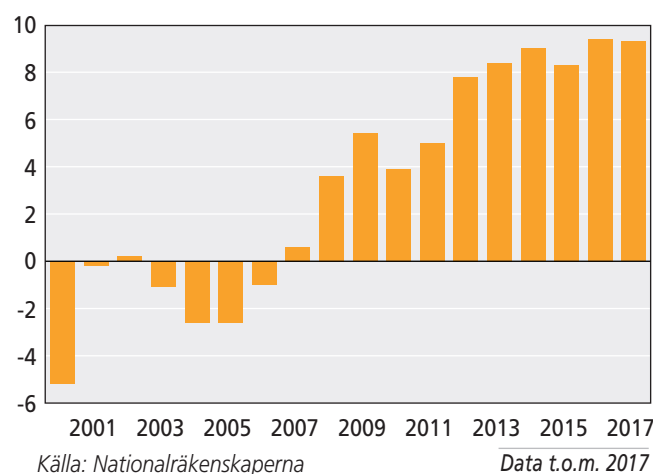
Hushållens konsumtion av livsmedel samt transporter och fordon Säsongrensade värden, fasta priser, ref.år 2016, mdkr

Stort konsumtionsutrymme

Hushållens sparande exklusive tjänste- och premiepensioner fortsatte under 2017 att ligga på en hög nivå. Sparkvoten uppgick till 9,4 procent, vilket är marginellt lägre än förra årets höga notering. De senaste åren har sparkvoten legat på en historiskt hög nivå; man får gå tillbaka ända till 1960-talet för att hitta ett högre sparande. Den höga sparkvoten indikerar att hushållen har möjlighet att konsumera mer än de gör i nuläget.

Hushållens sparkvot exkl. tjänste- och premiepensioner Procent

Kontaktpersoner: Sofia Nilsson, 010-479 41 16 och Maria Schoultz, 010-479 40 74

Profilering

Profilering i den ekonomiska statistiken

Statistikproduktion är i många fall uppbyggt kring informationen som finns i administrativa register. Företagens juridiska strukturer tenderar att bli mer och mer komplexa. SCB behöver därför profilering för att så konsekvent som möjligt kunna mäta den ekonomiska aktiviteten i ekonomin.

SCB ska producera statistik som avspeglar verkligheten och den utveckling som sker i samhället. Statistiken är ett viktigt underlag för att beslutsfattare ska kunna göra korrekta analyser och prognoser.

Näringslivet består av företag och Sverige är ett land med många stora internationella företag. SCBs koncernregister visar att 70 procent av de som arbetar inom näringslivet arbetar i ett bolag som ingår i en koncern.

Denna artikel belyser problemet med att mäta just företag, och hur den juridiska organisationen kan påverka statistiken.

Vad ska SCB mäta?

SCB vill möta användarnas behov och mäta det som användarna är intresserade av. I produktionen av den ekonomiska statistiken används ofta information ifrån administrativa register, men det är inte en administrativ värld som användare vill göra sina analyser om, utan verkligheten.

Därför finns det ett behov av att skilja på det som vi vill mäta och det som det finns tillgänglig information om. Den ekonomiska statistiken är av den anledningen reglerad av Europeiska rådets förordning om statistiska enheter (696/1993) som styr hur statistiken ska kunna skilja på administrativa enheter och statistiska enheter.

Enheter

Inom ekonomisk statistik förekommer två huvudtyper av enheter, administrativa respektive statistiska. Båda enhets typerna används i dagens statistikproduktion, men användningen skiljer sig åt mellan undersökningar.

Administrativa enheter:

- Juridisk enhet (JE)
- Arbetsställe enhet (AE)

Statistiska enheter:

- Företagsenhet (FE)
- Verksamhetsenhet (VE)
- Lokal verksamhetsenhet (LVE)

Företagsenhet

Det finns ett behov av att kunna beskriva själva företaget, att kunna svara på frågor som: Hur ser de svenska före-

tagen ut? Är det stora industriföretag eller små tjänsteföretag som driver utvecklingen i samhället?

Företagsenheten är en statistisk enhet med syfte att beskriva företag och definieras av två huvudprinciper.

- 1 En företagsenhet (FE) ska producera en vara eller tjänst som är tillgänglig på en marknad.
- 2 Företagsenheten ska även ha kontroll över sina resurser och sitt beslutsfattande.

Verksamhetsenhet

Förutom att mäta företagandet finns det ett behov av att mäta specifika branscher. Nationalräkenskaperna beräknar till exempel BNP från produktionssidan efter näringsgren.

För att få mer renodlad statistik fördelad på branscher kan därför en företagsenhet delas upp i två eller flera verksamhetsenheter. Teoretiskt kan till exempel en bensinmack ses som en restaurang, biltvätt och detaljhandel. För små företag är detta inget större problem. För större företag där den sekundära verksamheten är betydande bör dock statistiken avspegla både den primära och den sekundära verksamheten. Ett exempel när detta genomförts är att Ericsson delats in i fyra VE för att bland annat kunna belysa den FoU de bedriver.

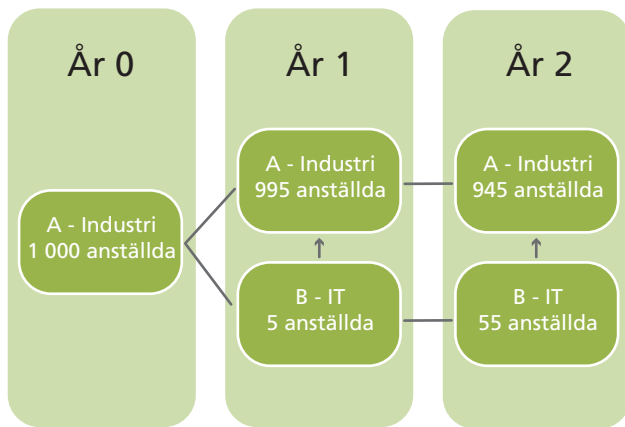
Bolag vs företag -Varför statistiska enheter behövs

Ett exempel ges nedan för att diskutera och klargöra grundproblemet med att mäta företag och företagsenheten.

Exempel:

Ett industriföretag (A) har 1000 anställda år 0. Företaget har en omfattande utveckling och användning av interna IT-system som utvecklas på flera delar av organisationen. Systemen fungerar inte särskilt väl med varandra vilket de tror kan förbättras.

År 1 påbörjar de en centralisering av sin IT-verksamhet och flyttar fem anställda till ett nytt bolag (B). Detta bolag blir klassat som ett litet IT-bolag och går att följa i statistiken. År 2 görs själva centraliseringen och 50 anställda flyttar från A till B. A har nu minskat till 945 anställda medan B har ökat till 55.

Personalen arbetar fortfarande på samma kontor och har i stort sett samma arbetsuppgifter som tidigare. I verkligheten har alltså ingen stor förändring skett men ur ett juridiskt perspektiv har det gjort det. A betalar nu B, ett separat bolag för en tjänst, IT-utveckling. Storleken på detta flöde bestämmer de själva och prissättningen därefter.

Hur blir statistiken idag?

Användare som analyserar IT-branschen kan tro att IT-branschen vuxit fastän förändringen endast skett i ett juridiskt perspektiv. Användare som analyserar industrin tror däremot att industrin minskar, i alla fall i antalet anställda. Om djupare analyser görs, såsom produktivitetmätning inom industrin, så kan analysen bli att industriföretaget blivit mer produktivt i termer av personal och mer kapitalintensivt istället.

Det uppstår alltså ett problem på grund av valmöjligheten i hur företagen organiserar sig. För att statistiken ska kunna hantera den här typen av problem på ett enhetligt och strukturerat sätt så behövs statistiska enheter.

I det beskrivna exemplet ovan skulle en företagsenhet kunna skapas genom att A och B slås ihop och det koncerninterna flödet elimineras. Den bild som statistiken visar mellan år 0 och 2 skulle då bli väldigt annorlunda.

Två huvudtyper av problem

Hittills har utlokaliseringen av en IT-verksamhet diskuterats men problemet har flera dimensioner.

Hjälpverksamhet

Ett av problemen är just som tidigare att olika typer av stödverksamhet placeras i egna bolag. När företag på det sättet köper tjänster inom koncernen så bestämmer företaget priset själva och bestämmer även vilket bolag som ska ha hög eller låg marginal. De bestämmer alltså var pengarna ska hamna. Beroende på vilket upplägg de väljer så ges olika bilder av vilken bransch som går bra och vilken som går dåligt. Alla jämförelser med den typen av bolag riskerar därför att bli missvisande och inte avspejla verkligheten. Det finns många olika typer av stödtjänster och det finns även bolag som är svårklassificerade. Här följer några vanliga fall:

Många koncerner har bolag klassade som huvudkontor där administration och styrning sker.

Industrikoncerner kan ha egna transportbolag som transporterar råvaror till fabriken och färdiga varor därifrån.

Detaljhandelskedjor som har ett centralt partihandelsbolag eller centrallager.

Alla som jobbar i en koncern är anställda i ett personaluthyrningsbolag som hyr ut personal internt inom koncernen.

Många fastigheter som hyser en fabrik är egna bolag och koncernerna hyr ut fastigheten till sig själva, vilket får statistiken att visa hög fastighetsuthyrning när de i själva verket bestämmer priset på hyran själva.

Eftersom det även uppstår ett faktiskt pengaflöde så över-skattas omsättningen då den dyker upp i båda företagen. De förädlingsvärden som skapas i dessa bolag är egentligen en del av förädlingen i den primära produktionen och bör alltså höra till en annan bransch.

Företagsdemografien – själva företagandet

När företag organiserar sig i många bolag ges bilden av att näringslivet består av många små bolag som verkar inom spridda branscher.

Om en restaurangkedja har 100 bolag inom samma koncern och en liknande kedja har 1 bolag med 100 arbetsställen så blir jämförelser omöjliga. I det ena fallet skulle statistiken visa en stor kedja medan i den andra skulle den visa småföretagande.

Profilering och hur den går till

SCB har länge arbetat med de här problemen och statistiska enheter har funnits i våra register under många år. Men företagen blir alltmer komplexa och bland annat EU-Kommissionens generaldirektorat för statistik, Eurostat, har varit missnöjda med implementeringen. Därför pågår just nu ett omfattande förändringsarbete inom hela EU där syftet är att förbättra kvaliteten på de statistiska enheterna som statistiken baseras på. För att skapa dessa statistiska enheter behöver företagen profileras. Med profilering avses aktiviteter för att kartlägga och beskriva företagets strukturer avseende deras organisation och kontroll.

Profilering handlar alltså om att kartlägga de stora företagen och att klargöra vilken verksamhet de bedriver och vilka interna och externa flöden som finns i koncernen.

Profileringsstrategi

SCB har utarbetat en metod och ett arbetssätt kring statistiska enheter som nu är i implementeringsfasen. Eftersom problemen som uppstår är av olika karaktär så behövs en bred ansats som täcker en stor del av koncernerna. Samtidigt är det viktigt att ett större fokus läggs på stora företag.

Maskinell profilering

En del fenomen är vanligt förekommande och kan vara konsekvenser av till exempel skatteregler. Dessa fall kan identifieras maskinellt och även hanteras i stor skala.

Manuell profilering

De allra största företagen ingår ofta i stora koncerner som kan bestå av flera hundra enskilda bolag och det är svårt och tidskrävande att ta fram rättvisande statistik över dessa. Informationen som behövs är inte alltid tillgänglig och bra kontakt med företagen är viktigt. I dessa fall är det värdefullt att få hjälp av företagen och i vissa fall även besöka dem för att få mer information så att statistiken kan ge en korrekt bild av ekonomin

Konsekvenser för statistiken – tidsseriebrott 2020

Syftet med profileringen är att bättre avspegla verkligheten och producera statistik med hög kvalitet. När SCB ökar kvaliteten på det här området så kommer ett omfattande tidsseriebrott åstadkommas. I princip alla undersökningar i den ekonomiska statistiken påverkas av arbetet och en koordinerad implementering är nu planerad inför 2020.

Förväntade resultat

I dag överskattas antalet företag i statistiken eftersom varje enskilt bolag i de cirka 40 000 koncerner som finns blir klassade som ett företag. Statistik baserat på storleksklasser kommer att skifta mot att visa att en större andel arbetar i stora företag.

De viktigaste konsekvenserna på det här området är den ökade stabilitet som kan uppnås när det sker förändringar i organisationerna. De koncernbolag som idag är klassade som små eller medelstora men som egentligen tillhör en större organisation verkar inte på samma villkor som de andra företagen. Analyser som innefattar dessa företag kan utmynna i missvisande tolkningar, speciellt i de fall då företagen flyttar om sina anställda och bolagen växer.

De branscher som innehåller vanligt förekommande stödverksamheter kommer att minska till förmån för de branscher de stöder. Det gäller bland annat:

SNI2007

49–53

62

69–75

78

82

Aktivitetsrubrik

Transport och magasinering

Dataprogrammering, datakonsultverksamhet o.d.

Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik

Arbetsförmedling, bemanning och andra personal relaterade tjänster

Kontorstjänster och andra företagstjänster

Tillverkningsindustrin är den bransch som förmodligen kommer att öka mest, men det är svårt att säga innan profileringen är genomförd.

Sammanfattning

Profilering och statistiska enheter är ett verktyg för att statistiken ska bli mer stabil, rättvisande och ge en tillförlitlig bild av den ekonomiska strukturen i Sverige. Hur ett företags verksamhet ska avspeglas i statistiken är inte självklart. Det är viktigt att följa de definitioner som finns för att statistiken ska ge en tillförlitlig bild av den rådande företagsstrukturen. Det förändringsarbete som nu sker på SCB kommer att få stor påverkan på den statistik som produceras idag och tidsseriebrott är oundvikliga. Tidsseriebrottet är dock en följd av att kvaliteten på statistiken blir bättre. En implementering av statistiska enheter möjliggör mer stabil ekonomisk statistik samt ett mindre behov av revideringar och tidsseriebrott i framtiden.

Kontaktperson: Olof Landberg, 010-479 61 86

Finansräkenskaper och betalningsbalans

Mot minskade skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen

Både betalningsbalansen och nationalräkenskaperna redovisar uppgifter för reala och finansiella transaktioner mellan Sverige och utlandet. I teorin borde dessa två statistikprodukter ge samma resultat men i praktiken finns skillnader. Den här artikeln belyser olika orsaker till det. Det finns förhoppningar om att ny statistik om värdepappersinnehav, VINN, på sikt kommer att minska skillnaderna.

Två statistikprodukter från SCB, finansräkenskaperna och betalningsbalansen, redovisar uppgifter om finansiella transaktioner mellan Sverige och resten av världen. Mer information om dessa två statistikprodukter finns i faktarutan nedan.

Fokus för den här artikeln är att beskriva varför det finns skillnader i finansiellt sparande mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen och hur man kan minska dem. Det finns framför allt stora skillnader för de finansiella instrumenten: börsnoterade aktier, fonder, finansiella derivat och räntebärande värdepapper. För att minska skillnaderna för dessa instrument är målet att finansräkenskaperna och betalningsbalansen i framtiden ska använda samma källor i sina beräkningar.

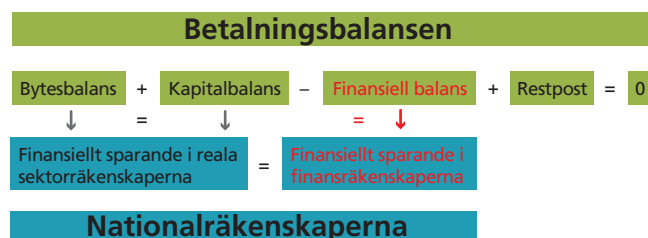
Finansräkenskaperna¹ (FiR), som är en del av nationalräkenskaperna, är en sammanställning av de finansiella aktiviteter som sker i samhällsekonomin. Syftet med finansräkenskaperna är att ge information om olika samhällssektors finansiella sparande och finansiella förmögenhet fördelat på olika finansiella instrument. Finansiellt sparande beräknas i finansräkenskaperna som summan av transaktioner för finansiella tillgångar minus summan av transaktioner för skulder. Det finansiella sparandet kan också beräknas genom att ta inkomster minus utgifter vilket görs inom de reala sektorräkenskaperna. Oavsett om det finansiella sparandet för de olika samhällssektorerna beräknas från finansiella eller reala sektorräkenskaper borde resultatet vara detsamma. Med olika samhällssektorer menas inhemska sektorer som icke-finansiella bolag, finansiella bolag, offentlig förvaltning, hushåll, hushållens icke-vinstdrivande organisationer och deras transaktioner mot utländska enheter.

Det finansiella sparandet för svenska sektorer mot utländska enheter mäts även i betalningsbalansen.

Betalningsbalansen¹ (BoP) är en sammanställning av ett lands reala och finansiella transaktioner med omvärlden samt utlandstillningen, det vill säga värdet av alla tillgångar och skulder mot utlandet. Den samlade informationen om flöden mellan länderna visar ett samband mellan sparande och investeringar. Betalningsbalansen består av tre olika delar: bytesbalansen, kapitalbalansen och finansiella balansen. Den finansiella balansen visar förändringar i finansiella tillgångar och skulder gentemot omvärlden.

Sambandet mellan nationalräkenskaperna och betalningsbalansen

De reala sektorräkenskapernas finansiella sparande mot utlandet motsvarar bytesbalansen och kapitalbalansen medan finansräkenskapernas finansiella sparande mot utlandet motsvarar den finansiella balansen. I teorin ska bytesbalans + kapitalbalans – finansiell balans vara lika med noll. Om till exempel bytesbalansen är plus 50 miljarder kronor och kapitalbalansen antas vara noll ska den finansiella balansen vara plus 50 miljarder. I praktiken är detta samband svårt att uppnå på grund av periodiseringar, bortfall och mätfel i statistiken. För att balansera sådana brister finns i betalningsbalansen en så kallad restpost.

Finansräkenskaperna bygger på åtta finansiella instrument som kan brytas ner på finare nivåer. Betalningsbalansens klassifikation av finansiella instrument bygger på fem funktionella kategorier. De fem funktionella kategorierna är direktinvesteringar, portföljinvesteringar, finansiella derivat, övriga investeringar och valutareserven. Vidare delas dessa funktionella kategorier in i finansiella instrument, vilket öppnar upp möjligheten att kunna göra jämförelser (se nedanstående tabell).

Finansräkenskapernas och betalningsbalansens finansiella instrument

Instrument i finansräkenskaperna	Instrument i betalningsbalansen (finansiella balansen)			
	Direktinvest.	Portföljinvest.	Finansiella derivat	Övriga invest.
Monetärt guld o särskilda dragningsrätter (SDR) (F.1)				x
Sedlar, mynt och inlåning (F.2)	x			x
Räntebärande värdepapper (F.3)	x	x		x
Lån (F.4)	x			x
Aktier och andra ägarandelar (F.5)	x	x		x
Försäkr., pensions- och standardiserade garantier (F.6)	x			x
Finansiella derivat och personaloptioner (F.7)			x	x
Obetalda/förutbetalda inkomster och utgifter (F.8)	x			x

Källa: ENS2010, tabell 18.14

¹ SCB producerar finansräkenskaperna på uppdrag av Finansinspektionen och betalningsbalansen på uppdrag av Riksbanken.

Klassifikationer inom finansräkenskaperna och betalningsbalansen följer krav och riktlinjer från internationella manualer. Manualerna heter Europeiska national- och regionalräkenskapssystemet (ENS 2010) respektive Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6). Manualerna är harmoniserade sedan 2014, vilket innebär att de har gemensamma riktlinjer för hur statistiken ska beräknas vilket ger förutsättningar för ett avstämt finansiellt sparande. Innan 2014 var dock manualerna inte harmoniserade, vilket bidragit till skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen.

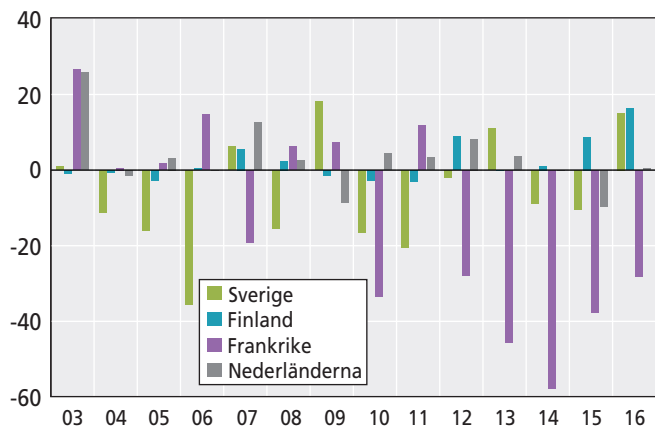
Skillnaderna förekommer i många länder

I Sverige används bytes- och kapitalbalansen som huvudkälla för transaktioner mot utlandet inom de reala sektorräkenskaperna medan delar av den finansiella balansen används inom finansräkenskaperna. I teorin borde den finansiella balansen i betalningsbalansen och svenska sektors finansiella sparande mot utlandet i finansräkenskaperna visa samma resultat eftersom de framställs enligt harmoniserade manualer, men i verkligheten finns det flera faktorer som komplicerar. Därför finns det i den svenska statistiken, liksom i flertalet andra EU-länder, skillnader i finansiellt sparande. Dessa kallas för diskrepanser.

Nedanstående diagram visar diskrepanser mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen för Sverige, Finland, Frankrike och Nederländerna. Diskrepanserna är beräknade genom att ta finansräkenskapernas finansiella sparande minus betalningsbalansens finansiella balans.

Diskrepanser FiR-BoP

Transaktioner i euro, miljarder

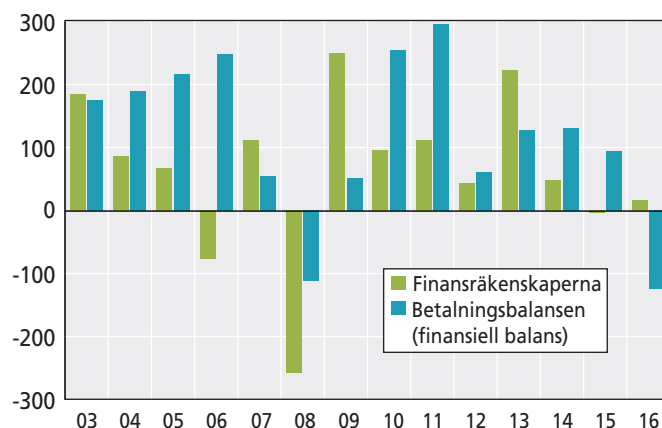
Källa: Europeiska centralbanken

Data t.o.m. 2016

Skillnaderna i finansiellt sparande mellan betalningsbalansen och finansräkenskaperna i Sverige illustreras i följande diagram.

Finansiellt sparande för Sverige mot utlandet

Transaktioner, miljarder kronor

Källa: Finansräkenskaperna och betalningsbalansen

Data t.o.m. 2016

Skillnaderna beror på flera saker såsom olika källor och underliggande beräkningsmodeller, vilket är en konsekvens av skilda krav på statistikprodukterna och manualer som tidigare inte var harmoniserade. Betalningsbalansen har bland annat krav på sig att leverera data per månad, enskilt land och att rapportera direktinvesteringar och portföljinvesteringar, vilket finansräkenskaperna inte har. Finansräkenskaperna har däremot krav på sig att det finansiella sparandet för alla samhällssektorer ska vara detsamma som inom de reala sektorräkenskaperna.

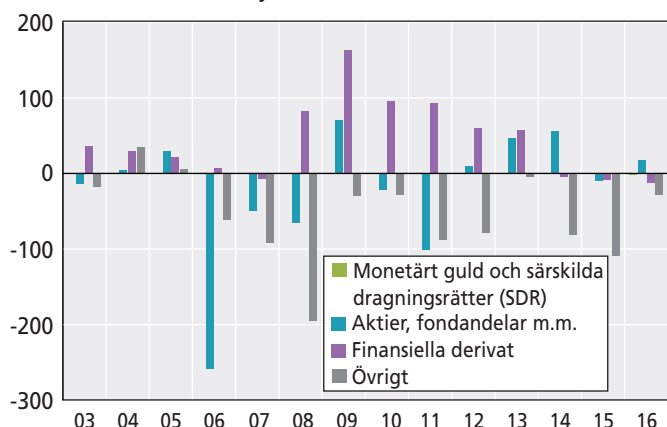
Diskrepanser för finansiella instrument

För att se var diskrepanserna mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen uppstår är det fördelaktigt att dela upp diskrepanserna på tillgångar och skulder för olika finansiella instrument. De finansiella instrument som kommer att jämföras i den här artikeln är monetärt guld och särskilda dragningsrätter (SDR), aktier och andra ägarandelar, finansiella derivat samt övrigt. Posten övrigt består framför allt av de finansiella instrumenten räntebärande värdepapper, inlåning och utlåning. Anledningen till att dessa finansiella instrument valts ut är att internationella jämförelser utförda av bland annat Europeiska centralbanken har denna uppdelning. Mer information om de olika finansiella instrumenten finns i ordlistan i slutet av artikeln.

I följande två diagram redovisas jämförelser av transaktioner i tillgångar och skulder mot utlandet för dessa finansiella instrument.

Diskrepanser för svenska tillgångar mot utlandet (FiR-BoP)

Transaktioner, miljarder kronor

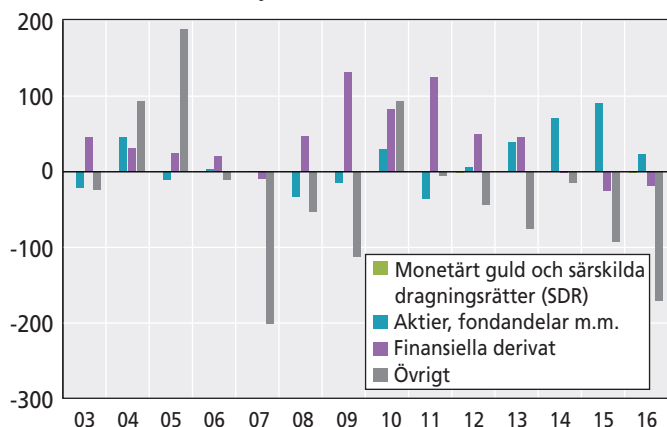

Källa: Finansräkenskaperna och betalningsbalansen

Data t.o.m. 2016

Diskrepanser för svenska skulder mot utlandet (FiR-BoP)

Transaktioner, miljarder kronor

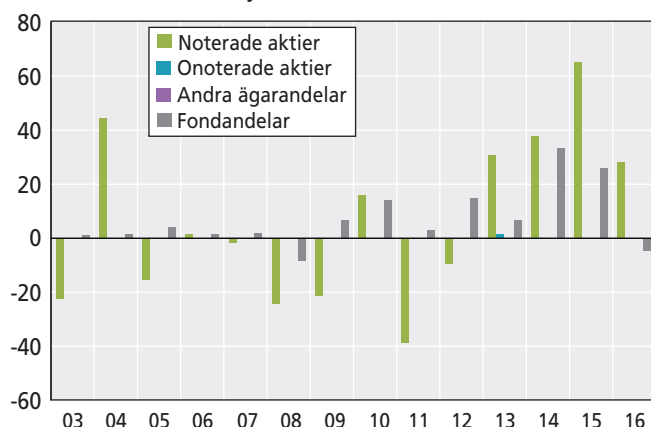
Källa: Finansräkenskaperna och betalningsbalansen

Data t.o.m. 2016

Diagrammen ovan visar att de finansiella instrument som har störst diskrepans är aktier, fondandelar, finansiella derivat och övrigt. De finansiella instrumenten monetärt guld och särskilda dragningsrätter uppvisar knappt några diskrepanser alls.

Diskrepanser för Sveriges skuld i aktier och andra ägarandelar mot utlandet (FiR-BoP)

Transaktioner, miljarder kronor

Källa: Finansräkenskaperna och betalningsbalansen

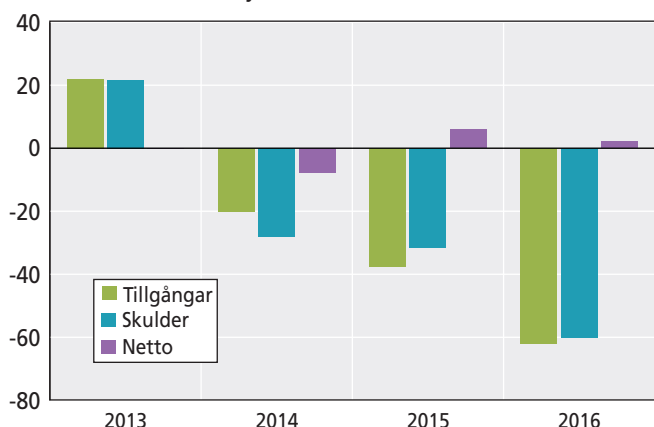
Data t.o.m. 2016

Ovanstående diagram visar stora diskrepanser för noterade aktier och fondandelar mot utlandet. Orsaken till diskrepanser i transaktioner i noterade aktier är att olika källor används. Finansräkenskaperna använder en transaktionsberäkning som baseras på aktieägarstatistikens uppgifter medan betalningsbalansen gör en direktinsamling från depåinstitut och större aktörer avseende direktinvesteringar och portföljinvesteringar. Även diskrepanserna för fonderna beror på användandet av olika källor; finansräkenskaperna använder uppgifter direkt från fondstatistiken medan betalningsbalansen använder uppgifter från direktinsamling.

Ett annat instrument där det förekommer diskrepanser är finansiella derivat. Finansiella derivat är komplicerade finansiella instrument som är svåra att mäta, vilket huvudsakligen förklarar diskrepanserna. Enligt manualerna ska finansiella derivat bruttorapporteras som en tillgång om det har ett positivt marknadsvärde och som en skuld om det har ett negativt marknadsvärde. En del uppgiftslämnare rapporterar istället nettovärdet vilket enligt manualerna är acceptabelt men inte att föredra. För att se vilka diskrepanser som beror på netto- jämfört med bruttoredovisning är det fördelaktigt att dela upp derivattransaktionerna mot utlandet per motpartsektor. Vill man också se vilka diskrepanser som inte beror på detta kan man summera diskrepanserna på tillgångs- och skuldsidan till en diskrepans.

Diskrepanser för finansiella derivat för övriga finansiella bolag (FiR-BoP)

Transaktioner, miljarder kronor

Källa: Finansräkenskaperna och betalningsbalansen

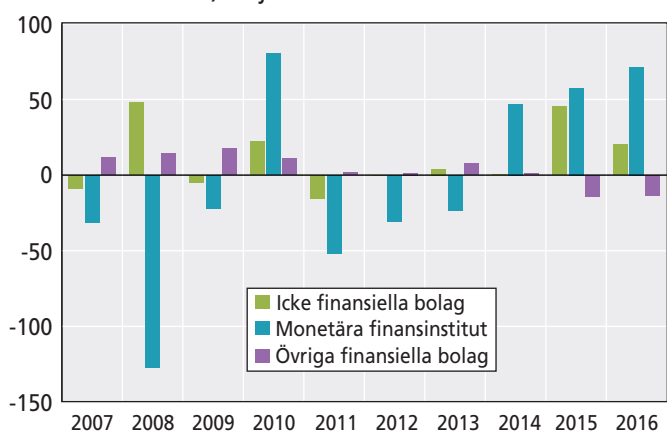
Data t.o.m. 2016

I diagrammet ovan kan man för övriga finansiella bolag, som valts ut för att de har relativt stora diskrepanser, se att diskrepanserna brutto (tillgångar och skulder var för sig) är mycket stora, men att de netto (tillgångar minus skulder) är relativt små. Det beror på att betalningsbalansen får in transaktioner för både tillgångar och skulder medan finansräkenskaperna till största del får in transaktioner för tillgångar minus skulder. Diskrepanserna blir således stora om man ser till tillgångar och skulder var för sig men mindre om man ser till nettot av tillgångar och skulder.

Utöver aktier, fonder och finansiella derivat är det också posten övrigt i diagrammen i första kolumnen på sidan 13 som uppvisar diskrepanser. I denna post är det framför allt för räntebärande värdepapper som det finns stora diskrepanser. Det finns även diskrepanser för inlåning och upplåning men dessa är relativt små. Räntebärande värdepapper delas enligt manualerna in i korta (ursprunglig löptid under ett år) respektive långa (ursprunglig löptid över ett år), men för att inte försvåra det ytterligare jämförs endast totalen.

Diskrepanser för svenska sektorers skuld i räntebärande värdepapper mot utlandet (FiR-BoP)

Transaktioner, miljarder kronor

Källa: Finansräkenskaperna och betalningsbalansen

Data t.o.m. 2016

I diagrammet kan man se att diskrepanserna för räntebärande värdepapper utgivna av monetära finansinstitut är stora. De har varierat över tiden men ökat de senaste åren och år 2016 var diskrepanserna över 70 miljarder kronor. Man kan även se att det finns diskrepanser för icke-finansiella bolag och övriga finansiella bolag men att dessa är mindre. Orsaken till diskrepanserna i räntebärande värdepapper är att finansräkenskaperna och betalningsbalansen använder sig av olika källor och olika beräkningsmetoder. Finansräkenskaperna använder sig av en beräkning där man utgår från vad respektive inhemsk sektor rapporterar i innehav och beräknar sedan utländska investerares innehav. Betalningsbalansen gör en direktinsamling från depåinstitut och större aktörer avseende portföljinvesteringar.

Ny gemensam källa ska ge mindre diskrepanser

Det kan finnas flera orsaker till att diskrepanser mellan olika statistikprodukter, som borde ge samma resultat, uppstår. Det kan handla om olika tolkning av manualer, olika beräkningsmetoder, att olika källor används eller att publiceringsförfarande och revideringspolicyer inte är harmoniserade.

Diskrepanserna i Sverige mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen beror inte längre på manualerna i samma utsträckning som tidigare. Manualerna är harmoniserade sedan 2014 och tolkningen av manualerna sker oftast gemensamt.

Publiceringstidpunkt och revideringspolicy ger endast små diskrepanser som rättas upp vid nästa publicering. Istället beror diskrepanserna mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansens finansiella balans snarare på användningen av olika källor och beräkningsmetoder vilket är en följd av skilda krav på statistikprodukterna och tidigare manualer som inte var harmoniserade. De olika kraven såsom sektorfördelning, landfördelning, uppdelning på direktinvesteringar och portföljinvesteringar med mera begränsar möjligheterna att använda samma källor då inte alla källor innehåller den information som behövs. För att minska diskrepanserna är det därför viktigt att utveckla befintliga källor och implementera nya källor som uppfyller nuvarande och framtida krav på statistikprodukterna.

Inom finansräkenskaperna och betalningsbalansen i Sverige pågår ett ständigt arbete med att förbättra statistikens kvalitet och minska diskrepanserna mellan statistikprodukterna.

Ett exempel är ett gemensamt projekt som gäller implementering av den nya databasen för värdepappersinnehav (VINN) som är under uppbyggnad på SCB på uppdrag av Riksbanken. VINN samlar in uppgifter om innehav av både svenska och utländska värdepapper samt vissa övriga tillgångar. Främst innehåller statistiken uppgifter om räntebärande värdepapper, aktier och fonder. Där kommer finansräkenskaperna och betalningsbalansen bygga en gemensam beräkningsmodell för att få samma resultat för räntebärande värdepapper, aktier och fonder.

När finansräkenskaperna och betalningsbalansen börjar använda uppgifter från VINN förväntas restposten och diskrepanserna för de berörda finansiella instrumenten att minska.

Då kommer finansräkenskaperna och betalningsbalansen närmare det gemensamma målet om ett avstämt finansiellt sparade.

ORDLISTA

Transaktioner = en transaktion är ett ekonomiskt flöde. Redovisas netto, t.ex. köp minus försäljning.

Finansiell nettoförmögenhet = summan av utestående finansiella tillgångar minus summan av utestående skulder.

Utlandsställning = visar ett lands totala nettoskuld-/nettotillgång gentemot omvärlden och redovisas i form av stockuppgifter över samtliga inhemska sektors tillgångar och skulder. Nettot av tillgångarna och skulderna är således ett mått på ett lands förmögenhet gentemot omvärlden.

Direktinvesteringar = en direkt investering kan ske genom nybildande eller förvärv av företag och genom följdinvesteringar, t.ex. lån, aktieägartillskott och nyemission. Definitionen av direkta investeringar utgår från begreppet "direktinvesteringsförhållande", som innebär att det finns ett direkt eller indirekt ägande mellan två företag på minst 10 procent av aktiekapital eller röster. Alla finansiella transaktioner mellan sådana företag ses som direkta investeringar.

Portföljinvesteringar = avser förvärv och avyttring av aktier/andelar och räntebärande skuldebrev. Även köp och försäljning av andelar i fonder betraktas som portföljinvesteringar. Såväl emissioner och inlösen som sekundärhandel ingår i statistiken. Ett aktieinnehav redovisas som portföljinvestering om ägandet är lägre än 10 procent av aktiekapital eller röster.

Icke-finansiella bolag = sektorn icke-finansiella bolag (S11) består av institutionella enheter som är självständiga juridiska enheter och marknadsproducenter och vars primära verksamhet är att producera varor och icke-finansiella tjänster.

Monetära institut = bolag som främst ägnar sig åt finansiell förmedling och vars verksamhet går ut på att ta emot inlåning och/eller nära substitut för inlåning från institutionella enheter och att för egen räkning ställa ut lån och/eller investera i värdepapper. Omfattar S121–123 i SCBs statistikdatabas.

Övriga finansiella bolag = benämning för de finansiella bolag som inte är monetära finansinstitut. Omfattar S124–129 i SCBs statistikdatabas.

Monetärt guld = är guld som ägs av monetära myndigheter och som hålls som en del av valutarenserven.

Särskilda dragningsrätter = SDR är internationella reservtillgångar som har skapats av Internationella valutafonden (IMF) och som tilldelas IMF:s medlemmar för att komplettera befintliga reservtillgångar.

Finansiella derivat = finansiella instrument knutna till ett angivet finansiellt instrument, en angiven indikator eller en angiven vara genom vilka det går att handla med specifika finansiella risker separat på finansiella marknader.

Kontaktpersoner: Nicolai Nystrand, 010-479 45 45 och Katarina Stjepanovic, 010-479 43 03

Digitalisering

Digitalisering och makroekonomiska mått

Digitalisering tar allt mer plats i dagens samhälle. En del aktörer ställer därför frågan hur och om värdet av dessa nya fenomen syns i tillväxtsiffrorna. Det mesta pekar än så länge på att mätproblemen utifrån nuvarande sätt att avgränsa BNP och inflation är små. Artikeln diskuterar några effekter av digitaliseringen utifrån den ekonomiska statistikens perspektiv och det internationella arbete som pågår.

Den ökade digitaliseringen påverkar idag många delar av ekonomin. Produkter byter skepnad när fysiska varor blir tjänster och hushållens agerande i ekonomin förändras delvis. En del aktörer menar att digitalisering håller på att stöpa om samhället och ställer därför frågan hur värdet av dessa nya fenomen avspeglas i tillväxtsiffrorna.

Man kan också se det som att de förändringar som digitaliseringen för med sig i ekonomins funktionssätt i mångt och mycket är gamla fenomen i ny skepnad. Från statistikens håll blir troligen den största utmaningen att kunna synliggöra den digitala ekonomin i statistiken. Internationellt förs diskussioner om avgränsningar och mätmässiga utmaningar i de makroekonomiska måtten till följd av de nya typer av transaktioner och tjänster som digitaliseringen möjliggör. En viktig slutsats från det arbetet är att det mesta tyder på att de mätproblemen som den ökade digitaliseringen medför är begränsade.

Vad avses med digital ekonomi?

Ett sätt att beskriva hur digitaliseringen påverkar ekonomin är utifrån följande tre punkter.

– *Fysiska varor blir digitala tjänster*, exempelvis CD-skivor som ersätts av strömmad musik och papperstidningar som ersätts av nyheter på internet.

– *Digitala plattformar effektiviserar och internationaliserar tjänster som tidigare var lokala*, exempelvis e-handelsplattformar och bokningssajter.

– *Digitaliseringen effektiviserar traditionell produktion*, till exempel ökad robotisering i produktionen.¹

Det förekommer många olika sätt att definiera den digitala ekonomin². Än så länge finns ingen entydig definition inom den statistiska världen hur den digitala ekonomin ska avgränsas. Den skär genom alla delar av ekonomin och nuvarande statistiska klassificeringar gör det inte möjligt att kunna skilja ut vad som utgör en digital del av ekonomin.

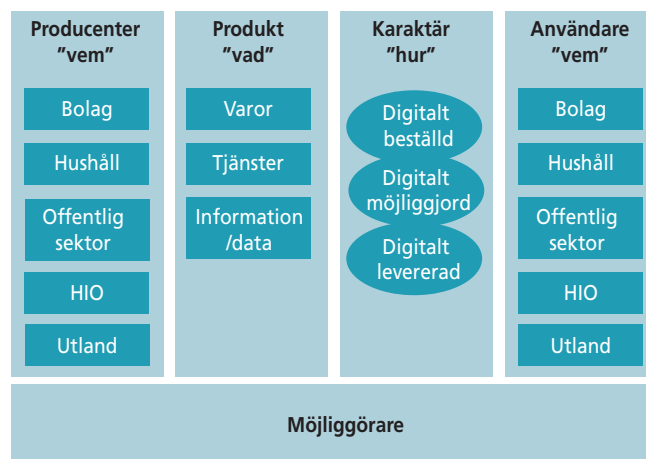
Den digitala ekonomin i statistiken

Det traditionella sättet att belysa specifika områden i nationalräkenskaperna är att skapa så kallade satelliträkenskaper. Där bryter man ut en del av ekonomin för att göra mer detaljerade beskrivningar samtidigt som totalerna är kopp-

lade till huvudkontona i nationalräkenskaperna. Exempel på detta är miljöräkenskaperna och hälsoräkenskaperna. Under 2017 startade OECD en arbetsgrupp som har till uppgift att arbeta fram ett ramverk för satelliträkenskaper för den digitala ekonomin.

Bilden nedan, som är hämtad från OECD, ger en schematisk beskrivning av den digitala ekonomin. Som nämnts ovan finns det idag ingen avgränsning av den digitala ekonomin baserad på vilka producenter eller produkter som ska ingå, första och andra kolumnen i bilden. Nya klassifikationer behöver troligen arbetas fram innan internationella jämförbara satelliträkenskaper eller mått kan sammanställas. Däremot tycks en samsyn finnas i det arbetet som påbörjats internationellt om vilka transaktioner som ska ingå, den tredje kolumnen. För att en transaktion ska betraktas som del av den digitala ekonomin så ska den avse en vara eller tjänst som är – digitalt beställd, digitalt levererad eller möjliggjord via en digital plattform³. Följande tre exempel med köp av en bok kan exemplifiera detta.

- Köp av en fysisk bok i en bokhandel [traditionell].
- Köp av en fysisk bok via en online-butik för böcker [digital].
- Köp av en digital bok via en online-butik för digitala böcker [digital].

¹ A Breman och A Felländer "Diginomics - nya ekonomiska drivkrafter", Ekonomisk debatt nr 6 2014

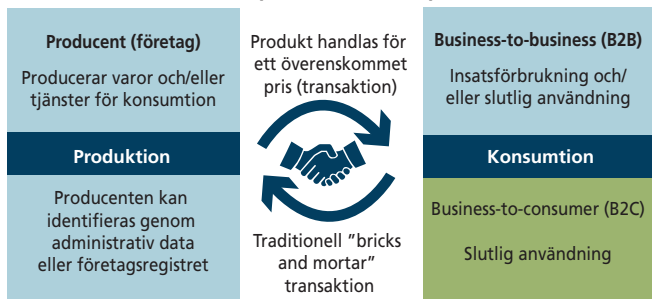
² R Bukth och R Heeks "Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy", Development Informatics working paper series, no 68(2017)

³ Issue paper on a proposed framework for a satellite account for measuring the digital economy, OECD, STD/CSSP/WPNA(2017)10

Utmaningar i dagens makroekonomiska mått

Bilden nedan beskriver en marknad där företag säljer en traditionell vara och/eller tjänst till andra företag eller hushåll. Genom att göra årliga uppdateringar av hela systemet för ekonomisk statistik säkerställs att nya producenter och nya produkter ingår i beräkningarna och att gamla fasas ut i takt med att verkligheten förändras. Modellen stämmer också i de fall transaktionerna avser digitala produkter eller möjliggörs digitalt men digitaliseringen kan ändå medföra utmaningar när det gäller att mäta rätt.

Traditionell transaktion (hemmamarknad)

Internationellt har digitaliseringens påverkan på makroekonomiska mått, såsom BNP och inflation varit uppe på agendan och resterande del av avsnittet ägnas åt att diskutera de utmaningar och avgränsningsfrågor som identifierats.

Att mäta prisutvecklingen i en mer digitaliserad ekonomi

När det gäller mätningar av prisutvecklingen i ekonomin, d.v.s. inflationen finns en konsensus om att en ökad digitalisering leder till ett antal effekter som kan påverka pris- och handelsbeteendet.

- Ökad transparens om priserna i ekonomin (minskad informationsasymmetri).
- Substitutionseffekter (där nya tjänster ersätter varor eller nya digitala butiker ersätter traditionella butiker)
- Minskade inträdeshinder (ökad konkurrens)
- Lägre produktionskostnader
- Större möjlighet att skräddarsy och snabbt anpassa produkter efter efterfrågan
- Fler transaktioner mellan hushåll, s.k. delningsekonomi

De beskrivna effekterna påverkar i stort både producenter och konsumenter i samma utsträckning.

En av utmaningarna för statistikbyråer är att fånga det ökade utbudet av produkter och skiften i produkter, så kallad substitutionseffekt. Ett annat fenomen som digitaliseringen kan driva på är förändringar i marknadskoncentrationen. Det innebär till exempel flera aktörer på en marknad på grund av minskade inträdeshinder som i sig är mer heterogena än tidigare.

Metodmässigt hanteras detta dels genom att hålla metoderna för datainsamling och beräkningar aktuella för produkterna som mäts men också genom att hålla urvalen av vilka

företag som ingår i populationen aktuella. Sverige uppdaterar, till exempel, urval av produkter och företag på årsbasis.

Digitalisering innebär inte bara utmaningar för statistiken, utan också stora möjligheter. Ett bra exempel är SCB:s användning av "big data"-källor så som kassaregisterdata där SCB varit med och lett utvecklingen. Utnyttjande av kassaregistreringsdata har inneburit både högfrekventa och stora volymer av data (transaktioner) som minskar vissa mätfelsrisker. Det ökar också möjligheterna att upptäcka nya produkter dvs. ökade representativitet. Maskin-till-maskin lösningar minskar alltså mänskliga transkriptionsfel och är mindre belastande och mer kostnadseffektiva för uppgiftslämnare och statistikbyråer.

Det finns få empiriska studier över digitaliseringens effekter på prisbildningen i ekonomin. I första hand är de studier som gjorts avgränsade till att diskutera frågan ur ett teoretiskt perspektiv. I en artikel från 2015 drar Riksbanken slutsatsen att digitaliseringen sannolikt har en dämpande effekt på inflationen, men att den långa perioden av låg prisutveckling i första hand kan förklaras av andra faktorer. Mer aktuella studier av de franska och kanadensiska centralbankerna styrker i stort denna slutsats.^{1,2}

Delningsekonomi – nya former för person-till-persontransaktioner

"Det pågår en mindre revolution i hur vi ser på ägande. För allt fler är det viktigare att kunna använda en vara än att äga den, vilket är grunden för den växande delningsekonomi."³

Liksom för den digitala ekonomin som helhet så finns det olika definitioner av vad delningsekonomi innebär. I utredningen "Delningsekonomi – På användarens villkor," definieras delningsekonomi som "den del av ekonomin där privatpersoner ger varandra tillgång till underutnyttjade resurser, egendom såväl som tjänster, mot eller utan betalning. Detta kan ske med hjälp av digitala plattformar eller via analoga fora. Gemensamt är dock att resurserna ska kunna delas med användare bortom den egna bekantskapskretsen".⁴ Enkelt uttryckt är delningsekonomi transaktioner mellan konsumenter (konsument-till-konsument (engelskans C2C) eller peer-to-peer) och räknas inte som en ägarförändring utan snarare ett tillhandahållande av tjänster. Det innebär också att konsumenter/hushåll blir producenter i större utsträckning.

1 Banque de France, "Effects of the Internet on inflation: an overview of the literature and empirical analyses", (2017).

2 Bank of Canada, "Digitalization and Inflation: A Review of the Literature (2017).

3 "Nu lanserar regeringen en strategi för hållbar konsumtion", 2016. <http://www.regeringen.se/debattartiklar/2016/09/nu-lanserar-regeringen-en-strategi-for-hallbar-konsumtion/>

4 "Delningsekonomi – På användarnas villkor", SOU 2017:26 <http://www.regeringen.se/495f62/contentassets/82aabf7f731c4e18aaee3b8dc3621063/delningsekonomi--pa-anvandarnas-villkor-sou-201726>

Verksamheter som omfattas är till exempel uthyrning av bostad (Airbnb), transporttjänster utförda av hushåll (GoMore), finansiella tjänster som mikrolån och gräsrotsfinansiering, andra distributionstjänster som handel med begagnade varor (tradera), och frilanstjänster (TaskRabbit eller HinnerDu).

Under 2016 utredde Skatteverket delningsekonomin påverkan på skattesystemet.¹ I sin utredning konstaterar de bland annat att det finns en underrapportering av beskattningsbar inkomst inom ramen för delningsekonomin men att det generellt sett rör sig om relativt låga belopp. En anledning till underrapporteringen är bland annat att det är svårt för aktörerna att göra rätt och att aktiviteter i delningsekonomin gör det svårare att kontrollera och fastställa skatten. För vissa aktiviteter ges också skattebefrielse upp till vissa belopp. Den ekonomiska statistiken är till stor del beroende av vilka uppgifter som rapporteras till Skatteverket och underrapportering av inkomster och skattebefrielse kan därmed leda till en viss undertäckning i BNP.

När varor och tjänster delas eller säljs via plattformar så är en viktig skiljelinje vilka tjänster som plattformsföretaget erbjuder och vilka transaktioner som sker mellan hushållen. Det plattformsföretaget gör täcks vanligtvis på samma sätt som för andra företag i ekonomin. Men transaktionerna mellan hushållen kan vara svårare att fånga.

Nedan diskuteras några aktiviteter inom delningsekonomin och hur de täcks i makroekonomiska mått med fokus på hushållens transaktioner.

Boendetjänster

Uthyrning av sin bostad är i dagsläget en viktig del i delningsekonomin, fysiska uthyrningsfirmor har ersatts eller kompletterats av digitala plattformar. Idag kan man hyra ut sin bostad skattefritt för belopp upp till 40 000 kr per år. I de hyror som räknas med i BNP ingår även hyror för boende som hushållet äger. Hushållet antas då hyra ut sitt boende till sig själva och den beräknade hyran baseras på hyresutgiften för en motsvarande boyta i en hyrd lägenhet. Med andra ord är alla boendekvadratmeter täckta i skattningen av hyresutgifter för hushållen. Det vill säga även uthyrning i andra hand för kortare eller längre tid ingår i skattningen. Att kostnaden för att hyra en lägenhet eller ett hus via till exempel Airbnb är högre än en standardhyra tar dagens modeller däremot inte fullt ut hänsyn till.

Finansiella tjänster

En vanligt förekommande tjänst inom delningsekonomin är finansiella tjänster som mikrolån (person-till-personlån) och gräsrotsfinansiering (engelskans crowdfunding). Att låna privat till en annan person leder emellertid inte till ränta eller FISIM i nationalräkenskaperna och ingår därför inte i sparande eller BNP.² Om transaktionen sker via en digital plattform så ska däremot de tjänster som plattformsföretaget producerar inkluderas i BNP. En annan typ av transaktion är gräsrotsfinansiering då hushållen investerar i någon typ av andel i företagen. Det är då en finansiell transaktion där pengar byts mot ägarandelar och påverkar sammansättningen av hushållens finansiella sparande men inte BNP.

Handel med begagnade varor

Handel med begagnade varor mellan hushåll, som till exempel en handelsplattform möjliggör, ingår inte i BNP eftersom ingen ny produktion har skett. Däremot är den tjänst som plattformsföretaget producerar en del av BNP.

Att hushållen har möjlighet att betala andra, ofta lägre, priser inom delningsekonomin än inom den traditionella marknadsekonomin kan i någon mån påverka prissättningen på marknadstransaktioner. En sådan prisförändring är då reell och fångas i prismätningarna av de aktuella produkterna.

Konsumtion och investering

När digitaliseringen ger ökade möjligheter för hushållen att agera som företagare i den informella delen av ekonomin så kan det leda till gränsdragningsproblem av vad som är konsumtion för ett hushåll och vad som är investering. Det kan till exempel gälla en bil som ett hushåll köper för sitt eget bruk samtidigt som samma bil används av hushållet för att producera en tjänst i form av taxiverksamhet. Detta är inga nya gränsdragningsproblem, de finns redan idag till exempel för företagare som använder tjänstebil både privat och i sin näringsverksamhet, men det skulle kunna öka i omfattning om kapitalvaror som hushållen äger också används i någon form av affärsverksamhet genom delning med andra hushåll.

Borde BNP-måttet förändras?

När digitala lösningar ersätter olika tjänster som hushållen tidigare betalat för kan man fråga sig om det finns anledning att se över vilken produktion som ska räknas in i BNP. Exempel på sådana aktiviteter är när hushållen själva bokar resor på resesajter och gör bankärenden på internetbanker. Dagens avgränsning av BNP säger att de tjänster som hushållen producerar till sig själva (för egen slutlig användning) inte räknas med i BNP, t.ex. när man lagar sin egen mat eller städar sitt eget hus. Boendetjänster är ett undantag där hushåll som äger sitt eget boende producerar boendetjänster till sig själva, som beskrivits tidigare. Vad som inkluderas i BNP eller inte kan dock förändras över tid när tjänster flyttar från marknaden till egen produktion och vice versa.

En angränsande frågeställning är hur hushållens bidrag i produktionen av tillgångar som kan utnyttjas gratis av andra hushåll och av företag ska betraktas. Det handlar då exempelvis om produkter som databaser (Wikipedia) och programvaror (Linux). Även här säger dagens avgränsningar av BNP att en transaktion behöver ske, monetärt eller i natura, för att det ska räknas som produktion och ingå i BNP. Varken skapandet eller användandet av dessa produkter ingår därför i BNP.

1 Skatteverket, "Delningsekonomi, Kartläggning och analys av delningsekonomin påverkan på skattesystemet", Rapport 131 129 651–16/113

2 FISIM är i princip bankernas räntenetto men som egentligen är en ersättning för andra tjänster som banken utför och därför inkluderas posten i BNP.

Ett annat fenomen som diskuterats och som ökat genom digitaliseringen är att hushållen får tillgång till gratis eller subventionerade tjänster som finansieras genom reklam. Sådana tjänster registreras idag inte som konsumtion av hushållen eftersom ingen transaktion sker mellan det producerande företaget och hushållen. Intäkten i företaget som producerar gratistjänsten kommer från att sälja reklamplatser. Reklamplatserna köps av företag som vill göra reklam men tjänsten som hushållen utnyttjar blir inte synliggjord. Å andra sidan betalar hushållet sannolikt mer för den vara eller tjänst som annonseras eftersom annonseringen i sig innebär högre produktionskostnader. Den förändring som skulle kunna vara aktuell är att den tjänst som hushållen utnyttjar gratis ska värdesättas till kostnaderna för annonseringen vilket då skulle påverka BNP med motsvarande belopp.

Arbete har startats inför nästa översyn av den grundmanual som styr nationalräkenskaperna, System of National Accounts (SNA). Möjligen kan någon av punkterna ovan komma upp på agendan för det arbetet. Men utifrån de diskussioner som förts hittills inom det internationella samarbetet så tycks stödet vara svagt för att förändra BNP-måttet i den riktningen. För hushållens egna producerade

och använda tjänster finns redan idag ett satellitkonto, vilket görs i vissa länder. Det produceras inte inom ramen för de svenska nationalräkenskaperna idag men bygger på principen att man prissätter den tid som hushållen lägger på att utföra dessa tjänster till sig själva och därigenom erhålls ett totalt värde på hushållens produktion.

I ett arbete som OECD gjort, baserat på partiell information från några medlemsländer, konstateras att effekterna av en ändrad avgränsning av BNP där hushållens produktion av fritt tillgängliga tillgångar och gratis eller subventionerade tjänster ingår skulle ha små effekter på BNP. Exempelvis så visar beräkningar för USA att effekten på BNP av att inkludera fria eller subventionerade tjänster skulle understiga 0,1 procent.¹ Om däremot de tjänster som hushållen utför till sig själva skulle räknas in i BNP så blir effekterna betydligt större.

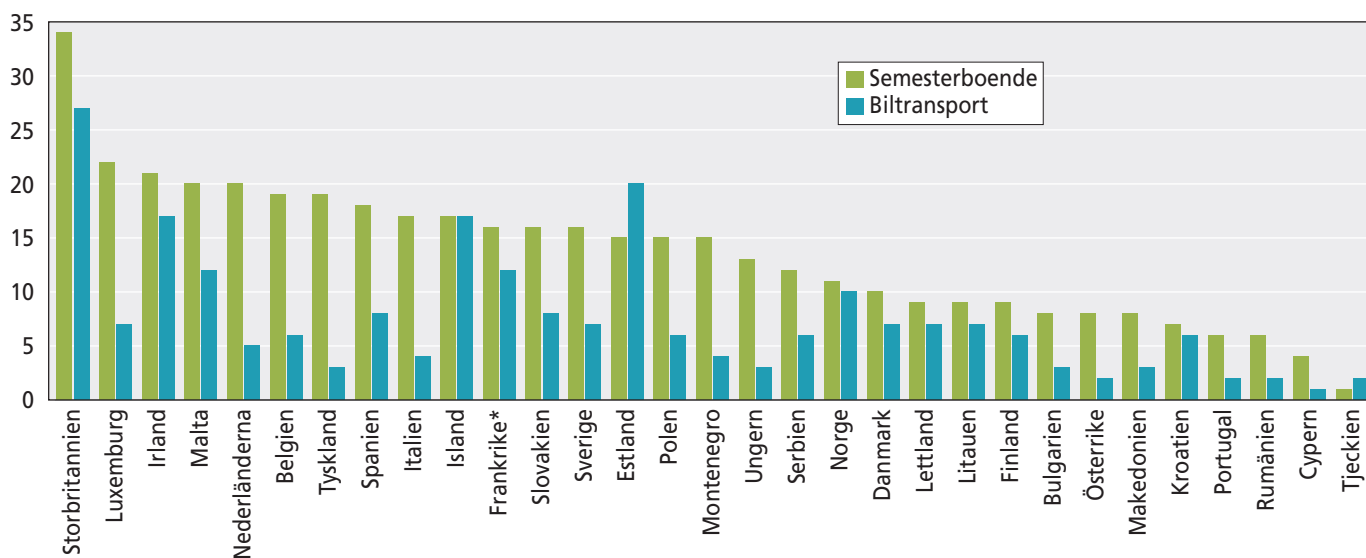
Sammanfattningsvis så finns det fortfarande få empiriska studier på vilka effekter digitaliseringen har på ekonomiska mått men det mesta pekar på att mätproblemen utifrån nuvarande sätt att avgränsa BNP och inflation är små.

Statistik över individers deltagande i delningsekonomin

I statistiken *IT bland individer* publicerades i december 2017 individers användning av digitala plattformar för att boka semesterboende och beställa transporter.² Frågorna infördes samordnat

inom EU och resultat finns därmed också tillgängligt för de flesta EU-länder och EFTA-länder. Sverige ligger strax under genomsnittet för EU både när det gäller bokning av semesterboende och transporter.

Andel personer som har ordnat semesterboende eller biltransport från privatperson via internet Andelar i procent, 16–74 år. År 2017

Källa: Eurostat

* Statistiken för Frankrike kan vara överskattad då den innehåller skattningar för både tillgång och användning.

1 OECD, "Can potential mismeasurement of the digital economy explain the post crisis slowdown in GDP and productivity growth?" Working paper no. 85, 2017

2 <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/it-bland-individer/pong/tabell-och-diagram/deltagande-i-delningsekonomin/>

Kontaktpersoner: Rohan Draper, 010-479 42 48 och Andreas Lennmalm, 010-479 40 54

Tidigare fördjupningsartiklar

Titel	Nummer	Sid
Bättre konsistens i säsongrensningen till följd av mindre turbulens i ekonomin.....	2017:4	8
Störst revideringar för gruv- och tillverkningsindustri samt övrig varuproduktion	2017:4	12
Forskning och utveckling - en svårfångad verksamhet.....	2017:4	16
BNP drygt 30 gånger så hög idag som år 1800	2017:3	8
Tandvårdskostnaden per capita ökade år 2015	2017:3	12
Minskad positiv bias i revideringarna av BNP	2017:3	15
Lönerna har utvecklat sig i samma takt som bärkraften	2017:2	7
Konjunktursvängningar och finansiellt sparande	2017:2	10
Hushållens disponibla inkomster i nationalräkenskaperna och i inkomst- och taxeringsregistret	2017:2	12
Effekter för hushållens ekonomi i statens budget för 2017.....	2017:1	8
Stora IKT-investeringar inom el- och fastighetsbranschen	2017:1	11
Multifaktorproduktivitet står för en tredjedel av tillväxten	2017:1	14
Bostadsbyggandet präglar utvecklingen i byggbranschen	2016:4	16
Ökad internationalisering i byggbranschen.....	2016:4	21
Vanligast med överskott inom ROT-branscher.....	2016:4	23
Billigare livsmedel i södra Sverige.....	2016:3	17
Ökad FoU genererar större intäkter från utlandet.....	2016:3	21
Utbildning och forskning anställer flest i det civila samhället.....	2016:3	24
Nationalförmögenheten ger en bättre bild av hushållens tillgångar	2016:2	16
Sänkt risknivå i hushållens sparande.....	2016:2	20
Ny dokumentation av nationalräkenskaperna	2016:2	23
Fler asylsökande höjer BNP.....	2016:1	18
Asylinvandringen skapar utmaningar för statistiken.....	2016:1	20
Större BNP-effekt från produktskatterna	2016:1	23
Tjänstesektorn i storstäderna stark drivkraft.....	2016:1	24
Asylsökandes påverkan i NR-systemet	2015:4	18
BNP per capita	2015:4	20
Offentliga finanser	2015:4	21
Offentlig skuld i Sverige och Europa	2015:4	24
Ökat tjänsteinnehåll i konsumtionen sedan 80-talet.....	2015:3	18
Hushållen med högst inkomster ökade sparandet mest.....	2015:3	23

ANSVARIG UTGIVARE

Elisabeth Hopkins

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Sofia Nilsson, redaktör	010-479 41 16
Maria Schoultz, redaktör	010-479 40 74
Rohan Draper	010-479 42 48
Olof Landberg	010-479 61 86
Andreas Lennmalm	010-479 40 54
Nicolai Nystrand	010-479 45 45
Katarina Stjepanovic	010-479 43 03

GRAFISK FORM

Monica Andersson 010-479 43 62

Förfrågningar kan även göras via e-post: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv
ISSN 1653-3828
URN:NBN:SE:SCB-2018-A28T11801_pdf (pdf)